

Дубовик Катерина Віталіївна,
слухач магістратури ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕЗЕРТИРСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах військового стану особливу небезпечність становлять кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення). Це пов'язано із тим, що в такий період вони несуть особливу суспільну небезпечність і негативно позначаються на організації суспільного життя та воєнну безпеку.

Відповідно до статті 408 Кримінального кодексу України, дезертирство, тобто самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби, а також нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу караються позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Частина 2 статті 408 цього Кодексу закріплює, що дезертирство із зброєю або за попередньою змовою групою осіб карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років. Згідно з частиною 4 статті 408 цього Кодексу, діяння, передбачене частинами першою або другою цієї статті, вчинене в умовах воєнного стану або в бойовій обстановці, карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років [1].

Отже, як видно із аналізу вказаних норм, вчинення дезертирства у мовах воєнного стану є особливо небезпечним, що підтверджує і підвищена міра покарання, яке застосовується до правопорушників в такому разі. При цьому варто зауважити, що з 2015 року Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини» стаття 408 Кримінального кодексу України була викладена в новій редакції, а максимальна межа кримінальної відповідальності за вчинення дезертирства в умовах воєнного стану була підвищена з дванадцяти до двадцяти років [2].

Для кращого розуміння суспільної небезпеки вчинення дезертирства в умовах воєнного стану визначимо, що собою являє воєнний стан. Так, відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень,

необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Дезертирство по суті являє собою самовільне залишення військової частини, але не тимчасово, а назавжди, сподіваючись ніколи в частину не повертатися і полишити військову службу без жодного законного дозволу. Під час кваліфікації дезертирства в умовах воєнного стану кількість днів не має значення, має значення умисел винного. Тобто чи хотів військовослужбовець з кінцями ухилитися від служби в армії чи це вчинено тимчасово і військовослужбовець мав намір рано чи пізно повернутися на службу.

Здійснення розслідування щодо кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби здійснюється спеціалізованими прокуратурами у військовій та оборонній сфері. Так, відповідно до пункту 4 Наказу Офісу Генерального прокурора від 22.11.2021 № 370 «Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у військовій та оборонній сфері» [4], спеціалізовані прокуратури у військовій та оборонній сфері (на правах обласних окружних прокуратур) організують та здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, досудове розслідування у яких проводиться слідчими та дізнавачами органів досудового розслідування (крім детективів Національного антикорупційного бюро України) проти встановленого порядку несення військової служби (в тому числі й дезертирства).

Варто зауважити, що з початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, випадки дезертирства, на жаль, є відносно поширеним явищем, що викликає необхідність у посиленні заходів щодо виявлення ознак складу цього кримінального правопорушення та притягнення винних осіб до відповідальності.

Так, ще в 2021 році за словами керівника Спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері, у підрозділах ЗСУ та інших військових формуваннях зустрічалися випадки самовільного залишення місця служби, що безпосередньо впливало на їх боєздатність та боєготовність, та, відповідно, здійснювалось розслідування значної кількості кримінальних правопорушень за фактами ухилення військовослужбовців від проходження військової служби [5].

Також зустрічаються випадки неправомірної кваліфікації щодо органів, які входять до складу МВС України. Нині намагаються засуджувати працівників правоохоронних органів, які відповідно до ст. 408 КК України не являються суб'єктами даного кримінального правопорушення.

На мою думку, виходячи із ситуації, що склалася в нашій країні, спостерігаючи як працівники правоохоронних органів втікають від виконання своїх службових обов'язків, а також лишають Україну на обстріл країни-агресором – ст. 408 КК України необхідно доповнити, а саме внести зміни щодо того, хто може підпадати під суб'єкт даного кримінального правопорушення та в яких випадках.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що дезертирство є одним із найбільш суспільно небезпечних воєнних кримінальних правопорушень, що може вчинятися в умовах воєнного стану, а тому встановлення лише кримінальної відповідальності за його вчинення недостатньо. Звісно, сьогодні, в умовах реального воєнного стану в нашій державі, неможливо однозначно говорити про статистику здійснення дезертирства. Проте, важливим є встановлення ефективного механізму виявлення ознак цього кримінального правопорушення, здійснення заходів щодо його розслідування та реального притягнення до кримінальної відповідальності, що має стати першочерговим завданням відповідних правоохоронних органів в умовах повномасштабної війни та запровадженого воєнного стану в Україні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо посилення відповідальності за окремі військові злочини : Закон України від 12.02.2015 № 194-VIII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/194-19#Text>.

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.

4. Про особливості організації діяльності спеціалізованих прокуратур у військовій та оборонній сфері : наказ Офісу Генерального прокурора від 22.11.2021 № 370. URL: <https://zako№.rada.gov.ua/laws/show/v0370905-21#top>.

5. Дезертирство під час агресії РФ: в Офісі генпрокурора розповіли про активізацію розслідувань: стаття від 19.05.2021. URL: <https://www.ukri№form.ua/rubric-society/3248762-dezertirstvo-pid-cas-agresii-rf-v-ofisi-ge№prokurora-rozpovili-pro-aktivizaciu-rozsliduva№.html>.